

LIETUVIŲ KATALIKŲ MOKSLO AKADEMIJA

JONAS JŪRAITIS

KELIOS MINTYS APIE MALDOS GALIMYBES
ŠIUOLAIKINIO NIHILIZMO AKIVAIZDOJE

Atspaudas

iš

L.K.M. Akademijos *Suvažiavimo Darbų* VII t.

151-160 psl.

DR. KAZYS PIRKUS
ARCHYVAS

ROMA 1972

KELIOS MINTYS APIE MALDOS GALIMYBES ŠIUOLAIKINIO
NIHILIZMO AKIVAIZDOJE

« aber es ist als müsse heute der menschliche Geist erst durch den Nihilismus aus seiner Bahn geworfen werden, soll es ernst werden mit dem Namen des unbekanntten Gottes »¹.

Šiandieninio žmogaus musiskundinas, kad jis negalįs melstis, atidengia vieną iš opiausių tikėjimo problemų. Ši problema yra taip paini ir daugiapusiška, kaip ir žmogaus dvasios galimybės tikrovės pasisavinimo atžvilgiu.

Viena painiausių filosofinių problemų ir yra daiktų pažinimo problema: kokiame sąryšyje yra *ratio* ir *res*? Dar svarbesnis filosofinis klausimas, susijęs su maldos galimybe, yra klausimas apie žmogaus transcendentinį pajėgumą. Dvi didelės filosofinės srovės žymi žmogaus dvasios kelią, šias dvi problemas sprendžiant. Tai realizmas ir idealizmas su visais jų atspalviais.

Nuo aklo pasitikėjimo intelekto galia ir nuo empirinės tikrovės absoliutinimo žmogus metasi į nemažiau fanatišką subjektyvumą. Šis dvasios svaičiojimas prasideda archajiškuoju tikrovės išgyvenimu, kuriame paveikslas ir pergyvenimas dar atstoja sąvoką. Seka materijos ir formos skyrimas pas pitagoriečius. Platoniškoji idėjų bei šešėlių filosofija ir nominalizmas sugriauna pasitikėjimą sąvokomis. Kantas uždaro žmogų į imanenciją.

Imanentinės filosofijos srovės stato tikinčiam labai konkretų klausimą: ar žmogus yra galutinai pasmerktas ir prakeiktas « šėlančiai imanencijai », t. y., be jokios galimybės ištrūkti iš savo subjektyvumo. Šis daugiau filosofinis klausimas tampa labai konkretus tikinčio žmogaus būdingiausioje veikloje, būtent, maldoje. Iš kur kyla malda, šis žmogui taip tipingas pasireiškimas? Kur yra šito pasireiškimo užuomazga arba išeities taškas? Kaip yra užmezgamas

¹ K. H. MISKOTTE, *Wenn die Götter schweigen*, Münchenas 1966, 128 psl.

maldoje natūralus sąryšys su transcendencija? Malda yra gi pati būdingiausia ir labai praktiška transcendentinė žmogaus veikla. Maldoje transcendencija «tampa kūnu», įsipavidalina. Visų filosofinių klaidžiojimų ir abejonių akivaizdoje kyla klausimas, ar malda gal tėra tik subjektyvinis pats savęs patenkinimas? Ar nėra visos pastangos ir rūpesčiai išsivaduoti iš savo subjektyvumo tik švaistynės pakiliais, tuščiais žodžiais? ²

Ši transcendencijos problema arba maldos galimybė yra glaudžiai susijusi su mūsų filosofinės galvosenos būdu, kuriame gamta ir viršgamtinė malonė, subjektas ir objektas aštriai skiriami.

Pirmas šios studijos uždavinys yra bendrais bruožais parodyti, kad ši galvosena yra, palyginti, vėlyvos filosofijos produktas. Antroje šios studijos dalyje bus parodoma, kad su malda susijusių problemų išrišimui yra reikalinga vadinamoji «širdies teologija», gi širdis ir pobūdis turi būti puoselėjami. Trečioje ir paskutinėje dalyje nihilizmas parodomas kaip maldos užuomazga. Tuo pačiu išryškėja pačios maldos sąvoka.

1. Imanentinė filosofija ir malda. — Naujoji teologija stengiasi atsipalaiduoti nuo helenistinės pasaulėžiūros, kurios įtakoje gamta ir viršgamta buvo visiškai viena nuo kitos atskirtos. Mes čia negalime šios problemos jos platumė išgvildinti. Ta vadinamoji *natura pura* yra gryna abstrakcija. Malonė nėra kas nors iš «lauko» kaip «viršgamta» mūsų «natūrai» prijungta, bet tai yra dovana, kurios dėka mūsų «normali» prigimtis tampa nerami, pilna paslaptingo alkio. Malonė yra tai, kas žmogų trukdo pilną pasitenkinimą rasti grynai žmogiškoje santvarkoje ³. Ši mintis jau reiškiasi Platono anamnezėje, Augustino metafizinėje atmintyje ir ypatingai Paskalio širdies teologijoje.

Ieškant šaltinio, iš kurio malda kyla, mes negalime pasitenkinti mūsų vienpusiška techniškąja ir intelektualine galvosena. Mes turime pripažinti ir puoselėti vadinamuosius «širdies turtus». Gaila, kad mes, ypatingai religinėje srityje, visa tai, kas «širdį» liečia, labai plačiu mastu pavertėme pigiu sentimentalumu.

Atrodo, kad teologinės transcendencijos problemos bei maldos išeities taško ir maldos kaip «su Dievo kalbos» problema kyla iš helenistinės galvosenos, kuri yra reliatyvi kaip ir visos kitos filosofinės srovės.

² Ten pat, 74 psl.

³ L. DEWART, *Die Zukunft des Glaubens*, Einsiedeln 1968, 201-207 psl.; plg. M. BLONDEL, *Histoire et dogme*, Paryžius 1956, 223-224 psl.

Mūsų helenistinė galvosena yra charakterizuota vadinamuoju skilimu tarp subjekto ir objekto. Tai yra, ilgo žmogaus dvasios išsivystymo produktas ir ypatingai Vakarų žmogui būdinga laikysena. Labai daug subjektyvumo problemų pranyktų jei mums pavyktų suprasti, kad mūsų aristotelinė ir kantiška galvosena nėra galutinės išminties žodis. Vakarų racionali filosofija pasibaigė akligatvy. Vakarų žmogus prarado simbolių kalbą ir pakeitė ją formulėmis ir sąvokomis. Bet gi atrodo, kad žmogus negali gyventi be simbolių ir be mitų. Tai rodo nepaprastai didelis nūdieninis susidomėjimas archajiškąja bei tolimųjų rytų filosofija. Taoizmas, budizmas, zenbudizmas, joga ir panašios praktikos yra šiandien Vakaruose didelio dėmesio centre. Niekas negalės sustabdyti techniškojo vystymosi, kuris irgi tam tikru atžvilgiu yra aristotelinės, t. y., empirinės filosofijos produktas. Betgi žmogus negali tik viena racija, tik vienušiai nei galvoti, nei gyventi. Tai, ką mes religija ir jos būdingiausia išraiška — malda vadiname, kyla iš visai kitų gelmių negu intelektualinės sąvokos.

Mes užmiršome, kad ta vadinamoji pagonystė nėra ir nebuvo ateizmas arba nihilizmas⁴. Užmiršdami seniausias «pagoniškas» filosofijas, kurios buvo kartu ir religija, mes taip susiauriname savo religijos bazę, kad mūsų teologija tapo formulių skeletu. Bažnyčios tėvai, kad ir gindamiesi nuo agnostikų, vis tik žavėjosi Sokratu, Platonu ir Vergilijaus pranašiškąja poezija. Gi mūsų teologinėse mokyklose filosofijos istorija telietė tik labai išviršiniu būdu priešsokratinę galvosena, o egzegezė ilgą laiką žiūrėjo į Apreiškimo tiesas per aristotelinius akinius.

Prieš 40 metų drįso Teilhard de Chardin, šis didžiųjų metmenų žmogus, prisitarti, kad labai daug gėrio ir grožio yra ir už Bažnyčios sienų.

Antrosios Vatikano Santarybos dekretas apie nekrikščioniškasias religijas, ypatingai apie induizmą ir budizmą, tampa mūsų teologijai ir filosofijai nauju akstinu ir padrąsina teologus eiti šiuo keliu.

Buda, Konfucijus ir Lao Tse praturtina, praplatina ir pagilina mūsų galvosenos ir laikysenos bazę. Be šių išminčių filosofijos mes vargu rasime kelių į mūsų širdies gelmes, kuriose, anot Rahnerio, žmogus susitinka su savo Kūrėju. Taip pat ir priešsokratinė filosofija ir archajiškasis graikų menas turėtų būti kiekvienam teologui labai gerai pažįstami. Šie filosofai kalba apie žmogų ir vaizduoja jį kaip visetą visame savo pilnume. Tik šis vispusiškas žmogus gali

⁴ K. H. MISKOTTE, *Wenn die Götter schweigen*, Münchenas 1966, 17-18 psl.

būti Apreiškimo subjektu. Ypatingai Azijos išminčių metodas gali padėti krikščioniui maldoje užmegzti ryšį su savo Kūrėju.

Šie ir kiti didesni Azijos išminčiai prileidžia kaip savaime suprantamą dalyką, kad žmogus tik pats savo gelmėse turįs ieškoti savo esmės ir savo tikslo. Jie išsamiai kalba apie metodą, kuriuo vadaudamasis žmogus galįs nužengti į savo gelmes. Mums krikščionims, paskutinio gyvenimo buities ir tikslo rodiklis yra Apreiškimas. Bet, kaip jau mes sakėme, jų metodą šio Apreiškimo priėmimui pasiruošti mes galime pripažinti. Be šito metodo mūsų malda gali likti sausa formulių puokšte. Dar daugiau dėmesio turime kreipti į žmogaus centrą, kuriame glūdi aukščiausi ir plačiausia prasme primityviškiausi atsiminimai apie žmogaus esmę, jo tikslą ir laikyseną. Šis centras yra « širdis ».

2. *Malda ir « širdies teologija »*. — Platonas kalba apie anamnezę, kuri yra žmogaus kilmės ir jo pradžios prisiminimas. Mitai yra aukščiausi dokumentai apie žmogaus pradžią, jo paskirtį bei likimą. Gaila, kad tik paskutiniu metu mūsų teologai pradėjo domėtis mitų ir pasakų teologija.

Augustinas pynė toliau platoniškąją ir archajiškąją širdies teologiją ir filosofiją. Jis teigia, kad žmogaus « širdyje » glūdi dviguba atmintis: empirinė ir metafizinė. Per savo metafizinę atmintį žmogus žino apie savo pradžią ir savo paskirtį. Ši paskirtis, arba žmogaus tikslas tėra širdyje kaip atsiminimas, ne kaip jau esantis tikslas. Dėl to žmogus yra neramus, dinamiškas tvarinys⁵. Šioje žmogaus gelmėje galėtų būti maldos užuomazga.

Gilus « širdies » filosofas yra Paskalis. Šis genijus peržvelgė jau prieš tris šimtmečius visą racionalinės teologijos steriliškumą. Nei malda, nei kitas sąryšys su savo Kūrėju yra įmanomi, jei Dievas įsivaizduojamas kaip daiktas, jei Dievas lokalizuojamas už žmogaus ribų. Tikėti arba išpažinti reiškia patį save prieš Dievą atidengti. Žmogus nežino ko nors apie Dievą. Jis tepažįsta save prieš Dievą. Būti Dievo akivaizdoje buvo dažnai kartojamas sakiny, bet be « širdies » supratimo senąja prasme šis sakiny yra nesuprantamas. Dievas nėra pažįstamas « širdyje » per kokią nors filosofinę abstrakciją, bet tiesioginiai, be abejonės ir objektyviai. Dievas yra širdyje jaučiamas. Šis žodis « jaučiamas » tegali būti tik tada teisingai suprastas, jei « širdis » yra imama visoje savoje archajiškoje prasmėje. Kitaip suprastas « jautimas » baigiasi sentimentalume. Vienas iš vertingiausių maldos pavyzdžių, kur malda iš « širdies » kyla, yra

⁵ J. B. Lorz, *Meditation im Alltag*, Frankfurt a. Main 1963, 32-41 psl.

Paskalio *Memorial*. Tik iš šitos maldos galime suprasti, ką Paskalis nori pasakyti žodžiu « jausti ». Paskalis aiškiai skiria imanentinį, filosofų Dievą nuo Apreiškimo Dievo. Dievą jausti, tai reiškia save patį pripažinti šito Apreiškimo Dievo tvariniu⁶. Čia maldos šaltinis yra širdis. Bet ši širdis turi būti ne sentimentalai, bet archajiškai supраста.

Kaip jau sakėme, niekas negalės mūsų kasdieniniame gyvenime sutrukdyti arba atšaukti subjekto ir objekto skilimo. Šis skilimas yra industrijos ir technikos dvasinis pagrindas. Bet žmogaus santykiuose su Dievu šis skilimas yra pragaištingas. Mes nesame panteistai, teigdami, kad Dievas terandamas tik žmoguje, jo širdyje. Žmogaus gelmėse, jo giliausiame « aš » glūdi neišnaikinamas žinojimas, tam tikra Evangelija, gera naujiena, kuri ragina ir verčia žmogų pripažinti prieš savo Kūrėją save patį kaip tvarinį, su visomis šio prisipažinimo pasekmėmis. Šis savęs pažinimas yra maldos užuomazga. Melstis, tai yra save patį prieš savo Kūrėją pažinti, save kaip kūrinį pripažinti. Tai yra aktyvus nusižeminimas, Dievo akivaizdos priėmimas, bet ne pokalbis su kažkur lokalizuotu Dievu⁷.

Šią studijos dalį baigiant, reikėtų pabrėžti vieną iš svarbiausių šių dienų uždavinių, būtent, « pobūdžio », jausmo arba « širdies » auklėjimą. Adolfas Portmannas pakartotinai kalba apie pirmųjų įspūdžių nepaprastą svarbą ir prasmę viso žmogaus laikysenai bei galvosenai⁸. Žmogaus « pobūdyje » glūdi jo aido ir atgarsio galimybės. Panašiai kaip smuiko vertė priklauso nuo smuiko dėžės ir jos rezonanso, taip panašiai žmogaus gilumas priklauso nuo jo « pobūdžio » turtingumo. Be « pobūdžio » auklėjimo nebus įmanoma sukurti naujos teologijos. Ne tik filosofija, bet ir teologija, ypatingai malda, prasideda natūraliu nusistebėjimu, susižavėjimu. Šis nėra įmanomas be « pobūdžio » auklėjimo. Tai yra maždaug metmenys, kuriais būtų galima nurodyti maldos « prigimtines » užuomazgas.

3. *Nihilisto maldos užuomazga.* — Modernus žmogus negali melstis. Tai būtų galima įvairiomis priežastimis aiškinti. Man atrodo, kad pati didžiausia maldos nevaisingumo priežastis yra atidengimas arba pažinimas, kad po mūsų maldos žodžiais, nebėra turinio. Nuo maldų formulių ir žodžių atsiskyrė ir pranyko religiniai išgyvenimai ir

⁶ H. ROMBACH, *Substanz, System, Struktur*, II t., Freiburg i. Breisgau 1966, 222-230 psl.

⁷ L. DEWART, *Die Zukunft des Glaubens*, Einsiedeln 1968, 200 psl.

⁸ A. PORTMANN, *Welterleben und Weltwissen*, Münchenas 1964.

paveikslai. Savaiame suprantama, kad aš čia jokių būdu nesiekiu vesti polemikos dėl mūsų liturginių ir privačių maldų nevaisingumo.

Ką šiandien žmogus savo maldoje išgyvena, gal pailiustruos šis pavyzdys : gyveno kartą karalius, kuris buvo pataikūnų būriu apsup-
tas. Jis priprato būti apgaunamas. Vieną rytą karaliaus tarnas užmiršo jį aprengti. Karalius pasirodė savo liaudžiai nuogas. Bet visi pataikūnai pradėjo liaupsinti ir šaukti, kad karalius dar niekad taip gražiai, kaip ši rytą nebuvo apsirengęs. Net apsiausto uodegos nešėjas stengėsi šią nesančią uodegą nešti. Tik staiga vienas vaikas savo vaikiškame atvirume sušuko : žmonės ! juk karalius yra nuogas ! Šis vaiko atvirumas pažadino karaliaus pataikūnus. Visi pradėjo šaukti, kad karalius yra nuogas. Ir pats karalius gėdinosi, kad jis save įsivaizdavo apsirengusį.

Šio vaiko vaidmenį perėmė šiuolaikinis tikrasis⁹ nihilizmas, kuris yra žmogaus subjektyvumo suabsoliutinimas¹⁰.

Beveik visi žymūs mūsų dienų rašytojai, menininkai ir filosofai atrodo neturį kito uždavinio, kaip įrodinėti, kad po visų teologinių spekuliacijų skaromis apie viršgamtinges malones ir jų šaltinį Dievą stėri subjektyvus skeletas. Žydai savo laiku išjuokė pagonis. Jų dievai esą nebyliai. Žydų Dievas buvo gyvasis Dievas, kuris savo tautos istorijoje veikė per kartų kartas. Pagonių dievai buvo lokalizuoti ir pati religija buvo tapusi institucija¹¹.

Panašus likimas ištinka, anot mūsų dienų nihilistų, mus, krikščionis. Dievas tapo *causa prima, actus purus, substantia perfecta*. Nihilistai įrodo, kad žmogus suabsoliutino save patį, savo paties patyrimą. Dievas tapo pasaulio piliečiu, žmogaus padaru¹².

Kur yra jūsų Dievas, klausia mus nihilistai tūkstantmetės psalmės žodžiais. Jų atsakymas : Dievas mirė. Jūs tegarbinat Dievo lavoną. A. Camus *Sizifo mitas* yra šiuo atžvilgiu pats būdingiausias kūrinys. Camus kviečia žmogų palikti visus žodžius bei formules ir atsistoti mirties, šio « nešvaraus nuotykių » bei kančios akivaizdoje. Jis kviečia žmogų paneigti ir atmesti visokią pasiūlymą ir visą malonę. Žmogus turi atmesti meilės pasiūlymą ir pasiduoti ne būties, bet niekio inercijai. Čia nihilistas pasiekia, kad ir kitu keliu, tą patį nulinį punktą, tą *tamsią naktį*, apie kurią dideli mistikai kalba. Gal čia ir yra ta siūlė tarp žmogaus bejėgiškumo ir malonės veikimo, ta

⁹ K. H. MISKOTTE, *Wenn die Götter schweigen*, Münchenas 1966, 23-28 psl.

¹⁰ Ten pat, 33-45 psl.

¹¹ Ten pat, 19-22 psl.

¹² H. MÜLLER-ECKHARD, *Das Unzerstörbare*, Stuttgartas 1964, 73-74 psl.

riba, ant kurios žmogus galėtų pradėti melstis¹³, t. y., prisipažinti, kad jam kažko neišsakomo trūksta. Šitas *kažkas* nėra koks svaičiojimas arba sentimentalumas. Tai yra vidinis, gilus visos žmogaus esmės sugrudimas ir sukrėtimas. Žinoma, nei racionalistinis nihilistas, nei racionalistinis teologas šito *kažkas* nesupras.

Tikras žmogaus sukrėtimas Dievo akivaizdoje yra bevardis. Tai yra tik aikčiojimas, kaip jį Paskalis savo *Memorial* vaizduoja, arba Mozės išgyvenimas degančio krūmo akivaizdoje. Negatyvus aikčiojimas, negatyvi, «atvirkščia» malda, yra tikro nihilisto išgyvenimas¹⁴. Nihilistas yra nakviša, jis eina savo imanencijos kalėjime nakties sargybą¹⁵. Nė vienas žmogus, tebūnie jis aršiausias nihilistas, nepajėgia savyje savo būti, t. y. savo «širdyje» esantį Dievą absoliučiai paneigti¹⁶. Šis išgyvenimas, panašiai kaip pozityvus tikinčio žmogaus sukrėtimas panaikina distanciją su tuo, kuris yra neigiamas¹⁷.

Kaip filosofija arba meilė išminčiai, sukrėtimu arba nusistebėjimu prasideda, panašiai ir žmogus atviro ir aštraus nihilizmo verčiamas, išgyvena esminiai ir egzistencialiai savo nuogumą. Šis nuogumo išgyvenimas yra tiesa apie patį save – nusižeminimas. Nuo šios tiesos ligi meilės, ligi «leidimo save mylėti» (Camus) tėra mažas žingsnis. Šis žingsnelis tūno malonės priėmimo arba jos atmetimo paslapyje. Bet tai yra ižanga į Dievo išgyvenimą, į «dialogą» su juo.

Kada žmogus tampa priverstas mobilizuoti savo paskutinius rezervus, jis gali suliepsnoti, savo subjektyvumą nugalėti. Gal dabar geriau suprantame tuos vadinamuosius «atsidūsėjimus», kurie mūsų

¹³ Ten pat, 129 psl.

Šiame veikale nuo 141 ligi 154 puslapio autorius kalba apie transcendencijos apsiareiškimą imanencijoje. Plg. mūsų išvedžiojimus apie «širdies» teologiją. Panašias maldos definicijas duoda K. Jaspers ir F. Dürrenmatt: «Gebet ist eine in die Verborgenheit einbrechende Zudringlichkeit, die der Mensch in höchster Einsamkeit und Not wagen mag» (K. JASPERS, *Philosophie*, III t., 1932, 126 psl.; «Am leisen Hinsinken der Demütigen, an ihrem Frieden, der auch mich umschloss wie ein Gebet....» (FR. DÜRENMATT, *Nächtliches Gespräch*, 1957, 42 psl.). Vieniša pasaulio literatūroje yra Petterio Moensio kova ant ribos tarp būti ir nebūti. Jis bando melstis, bet intelektas negali širdį. Žr. *Petter Moens Tagebuch*, herausgegeben von E. SCHAPER, Frankfurt a. Main 1959, 13-64 psl.

¹⁴ M. BUBER, *Werke*, III t., Münchenas 1963, 348 psl. Žodyje «gal būt» susitinka ateistas ir tikintysis. Buberis kalba apie seną rabiną, kuris savo mokiniui, į jo visas abejones ir jo visus klausimus tik vienu sakiniu teatsakė: pagalvok, mano sūnau, gal būt visa tai yra tiesa! Nei tikintysis, nei ateistas nėra saugūs ir tikri. Tas «gal būt» yra jiems abiem bendras.

¹⁵ A. CAMUS, *Der Mythos von Sisyphos*, Hamburgas 1959, 45 psl.

¹⁶ H. MÜLLER-ECKHARD, *Das Unzerstörbare*, Stuttgartas 1964, 133 psl.

¹⁷ Ten pat, 134 psl.

maldaknygėse būdavo apdovanoti atlaisais. Tai yra labai moderni ir aukšta tikros maldos forma.

Bet kitų pasakytus ar parašytus atsidūsėjimus negalima egzistencialiai kartoti. Juos reikia išgyventi, «pasisavinti». Putinas tai išreiškia savo eilėraštyje *Malda*¹⁸.

Iš knygų,
Nors mokytas ilgai, aš melstis nemoku,
Nei Dievo prašyti, nei Dievui dėkoti,
Parpuolęs ant kelių,
Nemoku.

Bet esti —
Bet esti tokių valandų ypatingų,
Kada nežinai nei iš kur, nei dėl ko
Krūtinę užplūsta toks giedras ramumas
Ir toks palengvėjimas, kad nejučiomis
Kartoji tą vieną vienintelį žodį:
Viešpatie, Viešpatie, Viešpatie

Panašią mintį išreiškia žydų filosofas Martynas Buberis sakydamas, kad žodis «Dievas» tegali būti tik šaukiamas: Tu! Tu! Tik tada, kai žmogus nekalbės apie Dievą, bet jį šauks, kaip «tu», tik tada šis žodis «Dievas» atgaus savo pirminę prasmę¹⁹.

Suaikčiojime, neišsakomam atsidūsėjime glūdi ne tik maldos esmė, bet ir jos forma. Malda savoje esmėje yra bežodė. Ji, Dvasia, skuba mums į pagalbą, jei mes nežinome, ką sakyti, su savo neišsakomais atsidūsėjimais²⁰.

«Neišsakomais atodūsiais!» Jeigu žmogus yra priverstas pripažinti savo ribą, jei jis tampa pastatytas tarp niekio ir būties, tai jam telieka tik šis neišsakomas aiktelėjimas, neišsakomas atsidusimas. Tik aiktčiojantis žmogus pajėgia išsiveržti iš savo subjektyvumo. Iš nulinio punkto prasideda malda, kada žmogų jo paties kojos neneša ir visi jo samprotavimai pasibaigia. Mūsų dienų žiaurumų ir žmogaus piktnaudojimo dėka ši tiesa tapo labai apčiuopiama. Tai galime pailiustruoti Nūrnbergo karo kaltininkų proceso aktais²¹.

¹⁸ V. MYKOLAITIS-PUTINAS, *Keliai ir Kryžkeliai*, Kaunas 1926, 221 psl.

¹⁹ M. BUBER, *Werke*, I t., Münchenas 1962, 507-510 psl.

²⁰ *Roménams*, 8.22. Visa tvarinija dejuoja ir vysta laukime ir ilgesyje. Ne tik kiti tvariniai, bet ir Šventąja Dvasia apdovanotas žmogus yra šioje tariamai beviltiškoje padėtyje. Ir šis apdovanotas tvarinys aimanuoja. Bet jei jis nežino, kaip melstis, tai jam padeda dvasia su savo neišsakomais atodūsiais.

²¹ Vienas žurnalistas papasakojo apie saujelę žydų vienos Vilniaus kapinių koplyčios požemyje. Nacių persekiojami žydai čia slėpėsi. Vieną vakarą šiame požemyje

Panašią situaciją galima įžiūrėti Kristaus maldoje Alyvų sode. Evangelistai kalba apie agoniją, išgastingą, smaugiančią baimę. Iš kokių gelmių kyla tas Viešpaties žodis: Eikime!?! Mano valanda atėjo! Čia yra vaizduojamas egzistencialinis akimirksnis. Kristus stovi tarp būties ir tarp niekio.

Taip pat ir Kristaus sušukimas mirštant yra egzistencinio suaikčiojimo pavyzdys.

Malda, kaip ir meilė, negali būti racionali žmogaus veikla. Maldai žmogus yra pribrendęs, jei jis prisipažįsta esąs nuogas. Malda tegali prasidėti šituo nuogumo pergyvenimu. Gal būt šiame sąryšyje galėtume geriau suprasti, ką reiškia šis nualintas ir bespalvis žodis: « malonė ». Labai lengvai yra ištariamasi šis pasibaisėtinas sakinytis: Visa yra malonė. Šis sakinytis kalba apie tą nulinę tašką, kurį šių dienų krikščionis pergyvena ir įvykdo pats savyje, atsidūręs intelektualiniame šunkelyje arba praktiško nihilizmo dėka.

Senasis Įstatymas yra tam tikru atžvilgiu nihilistinis. Žmogus neturi jokios teisės nei į malonę, nei į amžinąjį gyvenimą. Jonas žuvies pilve aikčioja, jo malda yra bežodė²². Jobas nediskutuoja, bet bylinėjasi su savo Dievu ant nihilistinės ribos²³. Senojo Įstatymo žmogus yra panašus į Biliūno vaizduojamą Brisių. Brisius tegali apžlibęs ir apkurtęs sekti savo šeimnininko veiksmus ir keltis nuo savo spalvių krūvos, jei šeimnininkas savo švilptelėjimu jį ragina. Ant ribos tarp gyvenimo ir mirties jis pasitiki šeimnininku. Brisius priima mirtį iš savo šeimnininko rankų su pasitikėjimu. Jis trokšta bent palaižyti savo šeimnininko jį žudančią ranką. Tai yra Jobo knygoje minima žmogaus laikysena²⁴. Šioje viltyje išverti, tai reiškia « melstis be atodairos »²⁵. Kiekvienas ribos išgyvenimas yra akstinas suaikčioti Jo akivaizdoje.

JONAS JŪRAITIS

Sitten, Šveicarija

jauna žydė pagimdė sūnų. Senas žydas padėjo šiai moteriai ir suvyniojo naujagimį į drobulę, kuria būdavo uždengiami lavonai. Po kelių dienų naujagimis laižė savo motinos ašaras, kuri negalėjo savo sūnaus maitinti. Šioje situacijoje duobkasys pradėjo melstis: Dieve, ar gi tu mums dabar atsiuntei Mesiją! Jeigu Mesijas ateis, tai jis tegali gimti tik kape. Kapas yra paskutinė neviltis, nulinis taškas, tik šiame taške žmogus pažįsta, kad jis turi būti «iš kitur» pagelbimas.

²² K. H. Miskotte, *Wenn die Götter schweigen*, Münchenas 1966, 424 psl.

²³ Ten pat, 448 psl.

²⁴ *Jobo*, 13,15.

²⁵ *1 Tesalonikiečiams* 5,17.

DER HEUTIGE NIHILISMUS UND DAS BETEN

VON

JONAS JŪRAITIS

Zusammenfassung

Ausgehend von der Schwierigkeit der Transzendenzerfahrung, die vor allem in der Unfähigkeit zum Beten ihren Ausdruck findet, versucht der Autor zu zeigen, dass diese Schwierigkeit zum grössten Teil in unserer abendländischen Denkart liegt.

Die geschichtliche Entwicklung dieser Denkart wird im ersten Teil des Referates durch die vorsokratische und asiatische Philosophie gezeigt.

Im zweiten Teil wird die « Theologie des Herzens » als die unerlässliche Voraussetzung des Phänomen « Gebet » hingestellt. Von Platon bis Pascal werden die Folgen der verhängnisvollen Subjekt-Objekt-Spaltung aufgezeigt.

Der dritte Teil ist der Rolle des modernen Nihilismus als einer modernen Voraussetzung zum Beten gewidmet. Hier wird auf das Werk von Albert Camus hingewiesen. Durch die schärfste Nötigung zur letzten Entscheidung für oder gegen die Transzendenz, erfährt der Mensch seine Nacktheit. An der Grenze der « rasenden Immanenz » kann sich die menschliche Freiheit entfalten. Ob diese Freiheit zum unartikulierten Ruf, d. h. zum Urgebet wird, oder in dumpfer Verzweiflung verharret, das ist das Geheimnis des Spieles zwischen dem menschlichen Willen und der Huld Gottes.